

Γράμμος: Τα χωριά των μαστόρων της πέτρας, των Αγιογράφων και των Ξυλογλυπτών

/ [Παράδοση](#)

Αφήνοντας την Κόνιτσα, στην παλιά εθνική οδό Ιωαννίνων - Κοζάνης, ο δρόμος βγάζει σε έναν τόπο που γνώρισε μέρες ακμής, που γέννησε σπουδαίους ξυλογλύπτες, ζωγράφους, αγιογράφους και μαστόρους της πέτρας. Πυρσόγιαννη, Βούρμπιανη, Οξυά, Ασημοχώρι, Χιονιάδες, Γοργοπόταμος, Πληκάτι.

Χωριά που αποκαλύπτουν το παρελθόν τους, μέσα από τα έργα των δικών τους ανθρώπων. Μπορεί ο τόπος να είναι ορεινός, άγονος, όμως γνώρισε επί αιώνες μέρες ακμής, γιατί οι τέχνες «άνοιξαν» τον δρόμο. Η διαδρομή, μας αποκαλύπτει, τα υλικά, την τοπική αρχιτεκτονική και τα αισθητικά ρεύματα των τριών τελευταίων αιώνων στην περιοχή και ευρύτερα στα Βαλκάνια.

Η Βούρμπιανη: το χωριό με τις 15 εκκλησίες

Με 15 εκκλησίες γύρω και μέσα στον οικισμό το επόμενο χωριό η **Βούρμπιανη**, αποτελεί ακόμη ένα μνημείο αρχιτεκτονικής των μαστόρων της πέτρας. Τα παλιά αρχοντικά, οι βρύσες, το γεφύρι, το διώροφο σχολείο, όλα αποτελούν αξιοθαύμαστα δημιουργήματα των ανθρώπων που έζησαν στην περιοχή.

Οι ιεροί ναοί ξεχωρίζουν για τα περίτεχνα ξυλόγλυπτα τέμπλα και τις εικόνες τους, έργα των σπουδαίων ζωγράφων και ξυλογλυπτών από τα γειτονικά χωριά Χιονιάδες και Γοργοπόταμο. Στο τέμπλο του ναού του Αγίου Γεωργίου βρίσκεται η παλαιότερα χρονολογημένη εικόνα, από το 1747, έργο του ζωγράφου Κώνστα από τους Χιονιάδες.

Λίγα μόλις χιλιόμετρα μετά την Βούρμπιανη συναντάμε απλωμένα σε κατάφυτες πλαγιές και πετρόχτιστα σπίτια, τα χωριά Οξυά και Ασημοχώρι.

Οι Χιονιάδες: το χωριό των Αγιογράφων

Ιδιαίτερη πατρίδα τουλάχιστον 65 αγιογράφων και λαϊκών ζωγράφων, είναι το επόμενο χωριό οι Χιονιάδες, Βρίσκεται στην συνοριακή γραμμή με την Αλβανία. Τα έργα των Χιονιαδιτών ζωγράφων και αγιογράφων κοσμούν ιερούς ναούς και αρχοντικά ακόμη και σε μέρη μακρινά, στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια. Η τέχνη τους ήκμασε τον 18ο και 19ο αιώνα, ενώ η παρακμή αρχίζει από τα μέσα του 20ου αιώνα. Όπως πληροφορούμαστε από ιστορικές έρευνες, η ζωγραφική ήταν υπόθεση οικογενειακή. Οι νεότεροι μαθήτευαν κοντά στους γονείς ή άλλους συγγενείς και ανάλογα με την εξέλιξη και την δεξιότητα τους, συνέχιζαν.

Οι αρχές της χιονιαδίτικης οικογενειακής ζωγραφικής παράδοσης δεν είναι γνωστές. Η πρώτη υπογραμμένη και χρονολογημένη εικόνα στα 1747 είναι ο Άγιος Γεώργιος, στον ναό της Κοίμησης Θεοτόκου στη Βούρμπιανη, *διά χηρός Κώνστα εκ κώμις Χιωνηάδες*. Σε γραπτό κείμενο διασώζεται χρονολογία εικόνας ανυπόγραφης του 1744.

Ακόμη υπάρχει παλαιότερη εικόνα του Αγίου Αθανασίου, έργο που μπορεί να αποδοθεί στο τέλος του 16^{ου} ή στις αρχές του 17^{ου} αιώνα. Η παλαιότερη χρονολογημένη επιγραφή, με το όνομα των Χιονιαδιτών Κωνσταντίνου και Μιχαήλ Μιχαήλ, που διασώζεται σε τοιχογραφία, είναι του 1770 και βρίσκεται στη Μονή Άβελ της Βήσσανης.

Η χιονιαδίτικη ζωγραφική ασκήθηκε σε διάστημα πλέον των δυόμιση αιώνων, γι' αυτό δεν έχει ενιαίο ύφος αλλά ακολουθεί τα αισθητικά πρότυπα της εποχής. Τα παλαιότερα έργα υπάγονται στην ύστερη φάση της μεταβυζαντινής τέχνης. Ο 19^{ος} αιώνας, κυριαρχείται από τη λαϊκότερο ζωγραφική και προς το τέλος του αιώνα και τις αρχές του 20^{ού} επικρατεί η δυτικότροπη ζωγραφική.

Η μεγαλύτερη οικογένεια ζωγράφων ήταν οι Πασχαλάδες. Οι απόγονοί τους αποτέλεσαν τους δύο κλάδους, των Ζωγραφαίων (κάποιοι από τους οποίους διατήρησαν το όνομα Πασχάλης) και των Ζωγραφαίων - Τσατσαίων. Άλλη οικογένεια ζωγράφων ήταν των Παπακωστάδων ή Μαρινάδων, οι οποίοι είχαν συγγενικούς δεσμούς με την οικογένεια των Ζωγραφαίων. Αργότερα υπήρξαν και άλλες οικογένειες που ανέδειξαν ζωγράφους, όπως οι Καραγιανναίοι και οι Βουραίοι, ενώ είναι γνωστοί και άλλοι ζωγράφοι με άλλα επώνυμα, οι οποίοι μαθήτευσαν κοντά σε ζωγράφους των μεγάλων οικογενειών, έχοντας όλοι σχεδόν κάποια συγγένεια μεταξύ τους.

Ως πιο αξιόλογους Χιονιαδίτες ζωγράφους μπορούμε να αναφέρουμε τον Κώνστα Θεοδόση (1747), τον Κωνσταντίνο και τον Μιχαήλ Μιχαήλ (1770), τον Παγώνη Κωνσταντή (1802), τον Γεώργιο ή Τζώτζο Ζωγράφο (1812) και τους γιους του Ζήκο (1822) και Ματθαίο (1838), τον Αναστάσιο Παπακώστα – Μαρινά (1856) και τους γιους του Χριστόδουλο (έζησε: 1857-1932) και Θωμά (1864-1930) κ.ά.

Το παλιό Δημοτικό Σχολείο του χωριού λειτουργεί ως Μουσείο των Χιοναδιτών Ζωγράφων-Αγιογράφων. Στις συλλογές του περιλαμβάνονται σπουδαία έργα τους, όπως εικόνες σε ξύλο και πανί, ζωγραφιστές σκαλιστές κασέλες, διάκοσμοι οροφής, διάφορα σύνεργα και σημειώσεις ή σχέδια των καλλιτεχνών. Το Μουσείο λειτουργεί κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες.

«Στόχος του είναι να καταστεί σημείο αναφοράς και έρευνας του πλούσιου έργου των Χιοναδιτών ζωγράφων» επισημαίνει μιλώντας στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο αντιδήμαρχος Πολιτισμού Άρης Λαζογιάννης.

Τούρνοβο: το χωριό των ξυλογλυπτών

Το επόμενο χωριό ο Γοργοπόταμος, παλαιότερα Τούρνοβο, βρίσκεται δίπλα στον ομώνυμο ποτάμι. Είναι γνωστό για τους Τουρνοβίτες μαραγκούς και ξυλογλύπτες. Ήταν σπουδαίοι τεχνίτες, που διακοσμούσαν με περίτεχνα τέμπλα ιερούς ναούς, οροφές σπιτιών και αρχοντικών. Σήμερα, υπάρχουν ακόμη παλιά αρχοντικά που

διασώζουν τα περίφημα έργα τους. Εξαιρετικό δείγμα της δουλειάς τους είναι το τέμπλο του Ναού της Παναγίας, έργο του Βασίλη Σκαλιστή το 1914, καθώς και εκείνο, της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου στην είσοδο του χωριού, από τον 19ο αιώνα.

Η Πυρσόγιαννη: το χωριό των μαστόρων της πέτρας

Κτισμένη αμφιθεατρικά μέσα σε ένα πυκνό δάσος η **Πυρσόγιαννη**, είναι το πρώτο και μεγαλύτερο χωριό που συναντάμε στην διαδρομή βόρεια της Κόνιτσας. Χαρακτηριστικό χωριό των μαστόρων της πέτρας. Έχει περίφημα λιθόκτιστα μεγάλα σπίτια, καλντερίμια, ιερούς ναούς -μνημεία Σε αλλοτινές εποχές στο χωριό ζούσαν 360 οικογένειες.

Οι περισσότερες ήταν οικογένειες πετράδων, που από γενιά σε γενιά «ταξίδεψαν» την τέχνη τους και τα μυστικά της από την Ήπειρο, στα Βαλκάνια και σε όλο τον κόσμο. Στο τέλος του 19ου αιώνα, τα μπουλούκια των μαστόρων έφτασαν στην Αίγυπτο, στην Αιθιοπία, στο Σουδάν, στο Κονγκό, στην Μικρά Ασία συγκεκριμένα την Σμύρνη και την Προύσα, στην Γαλλία, στην Αμερική ακόμη και στα μακρινά Βλαδιβοστόκ και Ιρκούτσκ της Ρωσίας.

Φιλοδοξία του Δήμου Κόνιτσας, είναι το πετρόχτιστο κτήριο του παλιού σχολείου, το οποίο έχει ανακαινιστεί να στεγάσει την ιστορία και τις διαδρομές των μαστόρων της πέτρας.

Ο αντιδήμαρχος Πολιτισμού Κόνιτσας αναφέρει πως έχει εξασφαλιστεί χρηματοδότηση μέσω του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης και ότι πλέον, βρίσκεται στο τελικό στάδιο υλοποίησης το **Μουσείο Ηπειρωτών Μαστόρων**, για να παραδοθεί το συντομότερο δυνατό στους κατοίκους και τους επισκέπτες της περιοχής.

Το τελευταίο χωριό της διαδρομής, είναι το Πληκάτι που βρίσκεται στα 1.240 μ. υψόμετρο.

Το χωριό υπήρξε πατρίδα μαστόρων της πέτρας, γι' αυτό το αποτύπωμα τους στην αρχιτεκτονική του, είναι έντονο. Εντυπωσιακοί είναι οι ναοί του **Αγίου Αθανασίου** και της **Παναγίας της Πληκαδίτισσας**. Στις πλαγιές γύρω από τον οικισμό υπάρχουν απέραντα δάση, πηγές και ρέματα. Εκεί, συναντάμε ένα από τα ελάχιστα ορεινά αγροτικά τοπία, με καλλιέργειες και οπωροφόρα δέντρα. Από το Πληκάτι ξεκινούν ορειβατικές διαδρομές και μονοπάτια για τα δάση του Γράμμου.

ΠΗΓΗ: ΑΠΕ-ΜΠΕ

ΠΗΓΗ: www.pemptousia.gr